

บทที่ 4

ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนว ทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ 2) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรที่มีต่อสมรรถภาพการสอนของครูประจำการ ซึ่งได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์การสอน ความสามารถในการออกแบบการสอน และความสามารถในการใช้วิธีสอน และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสติปัญญาสามศรในบริบทของการพัฒนาครู ซึ่งครูประจำการที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้เป็นครูประจำการในโรงเรียนวัดหลวงวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 16 คน โดยการนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้จะนำเสนอเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ

รายละเอียดในการนำเสนอผลการวิจัยแต่ละตอนมีดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อมูลในการสร้างโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาและวิเคราะห์ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อมูลสำหรับกำหนดกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร โดยผลการศึกษาที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ผลการศึกษาทฤษฎี หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยในเรื่องการคิดและการพัฒนาความสามารถทางการคิด ทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอน การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

1.1.1 การคิดและการพัฒนาความสามารถทางการคิด

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการคิด มิติของการคิด ตัวแปรที่สำคัญของการคิด การพัฒนาความสามารถทางการคิด และการวัดและประเมินความสามารถทางการคิด ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า การคิดเป็นกระบวนการหรือวิธีการ ไม่ใช่เนื้อหาที่บุคคลหนึ่งสามารถถ่ายทอดให้อีกบุคคลหนึ่งได้โดยง่าย การคิดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างความหมาย ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ดังนั้น การคิดจึงเป็นเรื่องหรืองานเฉพาะตนที่บุคคลจะต้องดำเนินการเอง และเนื่องจากการคิดเป็นกระบวนการหรือวิธีการ การคิดจึงเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ จำเป็นต้องมีบุคคลที่ดำเนินการคิดและมีเนื้อหาหรือข้อมูลที่ใช้ในการคิด

ความสามารถทางการคิดเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ และการพัฒนาให้ได้ผลนั้นจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในกระบวนการคิดและใช้วิธีการหลากหลายส่งเสริมกัน ซึ่งแนวทางที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการคิด ได้แก่ 1) การส่งเสริมปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสมอง 2) การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและเอื้อต่อการคิด 3) การใช้โปรแกรม/หลักสูตร/สื่อที่พัฒนาขึ้นเพื่อฝึกทักษะการคิด 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาศัยทฤษฎี/หลักการต่างๆ ที่ส่งเสริมการคิด 5) การสอนและฝึกทักษะการคิดโดยใช้รูปแบบ/กระบวนการที่เน้นการพัฒนาการคิด และ 6) การบูรณาการการสอนและฝึกทักษะการคิดในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ การวัดความสามารถทางการคิด สามารถจำแนกออกเป็น 2 แนวทาง คือ การวัดโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐาน และการวัดจากการปฏิบัติจริง

1.1.2 ทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโครงสร้างของทฤษฎีสติปัญญาสามศร รูปแบบการสอน และหลักการสอนตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร ยุทธศาสตร์และขั้นตอนในการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดแบบสามศร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่า ทฤษฎีสติปัญญาสามศรได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มของกระบวนการทางสติปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (analytical ability) ซึ่งเป็นการพยายามแก้ไขปัญหาที่เราคุ้นเคยด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ที่สามารถจัดองค์ประกอบของปัญหา หรือความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบของปัญหาแต่ละส่วนได้ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ หรือการประเมิน เป็นต้น 2) ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ (creative ability) เป็นการพยายามแก้ปัญหาใหม่ ซึ่งต้องการให้เราคิดเกี่ยวกับปัญหาและส่วนประกอบของปัญหานั้น ในแนวทางใหม่ โดยใช้วิธีการประดิษฐ์ การออกแบบ หรือการสร้างสรรค์ เป็นต้น และ 3) ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (practical ability) เป็นการพยายามแก้ปัญหาด้วยการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรารู้ในบริบทที่เราประสบในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการประยุกต์ความรู้ ใช้ความรู้ เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาบุคคลให้มีความสามารถในการคิดดังกล่าว จะช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงของชีวิต ดังนั้น การสอนตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร จึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบสามส่วนที่สอดคล้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงประยุกต์

หลักการสำคัญของทฤษฎีสติปัญญาสามศร สรุปได้ดังนี้ 1) นำเสนอเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนต้องการรู้หรือจำเป็นต้องรู้ 2) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงประยุกต์ และฝึกทักษะการคิดทั้งสามประการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 3) การประเมินผลควรครอบคลุมความสามารถในการคิดทั้งสามประการ 4) การสอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปปฏิบัติจริง โดยยุทธศาสตร์ 3 ประการ ที่ครูสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการคิดแบบสามศรมีดังต่อไปนี้ 1) การสอนแบบบรรยาย (lecture-based or didactic) 2) การใช้คำถามแบบเน้นข้อเท็จจริง (fact-based questioning approach) และ 3) การใช้คำถามแบบเน้นการคิด (thinking-based questioning approach or dialogical approach) นอกจากนั้นขั้นตอนในการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดทั้งสามประการ ประกอบด้วย ขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความคุ้นเคย (familiarization) ขั้นตอนที่ 2 การแก้ปัญหาภายในกลุ่ม (intragroup problem solving) ขั้นตอนที่ 3 การแก้ปัญหาระหว่างกลุ่ม (intergroup problem solving) และขั้นตอนที่ 4 การแก้ปัญหาด้วยตนเอง (individual problem solving)

1.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความหมายของสมรรถภาพการสอน สมรรถภาพการสอนที่พึงประสงค์ การพัฒนาสมรรถภาพการสอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพการสอน ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่า สมรรถภาพการสอนที่พึงประสงค์ที่ครูในยุคปฏิรูปการศึกษาพึงมี ประกอบด้วย ความสามารถในการวิเคราะห์การสอนของตนเอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนปรับปรุงการสอน ความสามารถในการออกแบบการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ของการสอน และความสามารถในการใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนทำให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้

สมรรถภาพการสอนสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยกระบวนการพัฒนาครู ซึ่งโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการสอนของครูนี้จะต้องมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู โดยโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นสมรรถภาพมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ 1) เนื้อหาของโปรแกรมจะอยู่บนพื้นฐานของทักษะที่จำเป็นในการทำงานโดยตรง 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรมต้องกำหนดขึ้นสำหรับแต่ละสมรรถภาพ 3) การประเมินทักษะจะอยู่บนพื้นฐานของสมรรถภาพที่ต้องการพัฒนา 4) การปฏิบัติงานของผู้เรียนจะถูกประเมินโดยใช้การวัดแบบอิงเกณฑ์ และ 5) ผลของการพัฒนาสมรรถภาพจะถูกบันทึกไว้สำหรับผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ โปรแกรมฝึกอบรมแบบเน้นสมรรถภาพ มักจะมีลักษณะอื่นๆ คือการมีสื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เรียนแต่ละคน เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ยืดหยุ่นได้ และการเรียนรู้จะได้รับการชี้แนะโดยการให้ข้อมูลป้อนกลับ

1.1.4 การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความหมาย ปรัชญา และแนวคิดหลักในการพัฒนาครูองค์ประกอบในการพัฒนาครู กรอบแนวคิดในการออกแบบกระบวนการพัฒนาครู และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่าการพัฒนาครูประจำการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ การดำเนินการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทักษะ และวิธีการทำงานของครูในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตลอดจนถึงทัศนคติและอุปนิสัยต่างๆ ที่จัดขึ้นในบริบทของโรงเรียนที่ครูปฏิบัติงานตามปกติ โดยเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและครู

หลักการสำคัญของการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ 1) การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานต้องเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน 2) ใช้วิธีการพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติจริง 3) เป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลายครั้งด้วยวิธีการที่หลากหลาย ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนา

4) เป็นการพัฒนาที่มีการนิเทศติดตามและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และ 5) เป็นการพัฒนาที่ใช้โรงเรียนที่ครูปฏิบัติหน้าที่ตามปกติเป็นฐานของการพัฒนา

1.1.5 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้การสอนของผู้ใหญ่ หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หลักการสอนผู้ใหญ่ และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่า ผู้ใหญ่เป็นผู้ซึ่งมีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงมีความต้องการและความสามารถที่จะเป็นผู้ชี้นำตนเอง (Self-Directing) ในการใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ในการระบุนความพร้อมที่จะเรียนของตนเอง และจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้ ดังนั้นการเรียนการสอนผู้ใหญ่จึงแตกต่างจากการเรียนการสอนของเด็ก กระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่(Andragogical Process) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ 2) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ 3) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง 4) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ 5) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการเรียนรู้ของตนเอง 6) การช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้จนสำเร็จลุล่วง 7) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้

ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเขามีความพร้อมที่จะเรียน ใช้ประสบการณ์เดิม เชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ดังนั้น การสอนผู้ใหญ่ให้ได้ผลดีนั้น ต้องให้ผู้ใหญ่ทราบเป้าหมายของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระควรเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่โดยตรง และใช้เวลาในการสอนที่เหมาะสม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิดและโครงสร้างเพื่อใช้ในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบ เน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร ดังตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 กรอบแนวคิดและโครงสร้างในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพ
การสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร

โครงสร้าง ของโปรแกรม	ทฤษฎี/แนวคิด/หลักการที่ใช้ใน การกำหนดกรอบแนวคิด	กรอบแนวคิดในการออกแบบ โปรแกรม
1) เป้าหมายและ วัตถุประสงค์	แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอน	พัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูใน 3 ด้าน คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ การสอน ความสามารถในการออกแบบ การสอน และความสามารถในการใช้วิธี สอน
2) เนื้อหาสาระและ ประสบการณ์	การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	- เป็นเนื้อหาที่สัมพันธ์โดยตรงกับการ ปฏิบัติงานของครู - ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความ ต้องการของโรงเรียนและครู - เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม ของครูโดยตรง
3) กระบวนการพัฒนา สมรรถภาพการสอน	ทฤษฎีสติปัญญาสามศร การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	- นำเสนอเนื้อหาสาระที่ครูต้องการรู้หรือ จำเป็นต้องรู้ - ให้ครูได้เรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิง ประยุกต์ - มีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4) กิจกรรมการพัฒนา สมรรถภาพการสอน	การคิดและการพัฒนาความสามารถ ทางการคิด ทฤษฎีสติปัญญาสามศร การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	- จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาศัยทฤษฎี ที่ส่งเสริมการคิดซึ่งก็คือทฤษฎี สติปัญญาสามศร - ใช้ยุทธศาสตร์และขั้นตอนในการสอน เพื่อส่งเสริมการคิดแบบสามศร - นำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ ในกิจกรรม - สนับสนุนให้นำความรู้ไปปฏิบัติจริง
5) แผนการจัดกิจกรรม และโครงสร้างเวลา	การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	- ดำเนินการโดยใช้โรงเรียนที่ครูปฏิบัติ หน้าที่ตามปกติเป็นฐานของการพัฒนา - ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการ ดำเนินการและกำหนดเวลาในการ จัดกิจกรรม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

โครงสร้างของโปรแกรม	ทฤษฎี/แนวคิด/หลักการที่ใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิด	กรอบแนวคิดในการออกแบบโปรแกรม
5) แผนการจัดกิจกรรมและโครงสร้างเวลา (ต่อ)	การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	- มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู - ผู้ดำเนินการต้องช่วยเหลือให้ครูได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมจนสำเร็จลุล่วง
6) สื่อประกอบกิจกรรมและแหล่งการเรียนรู้	การคิดและการพัฒนาความสามารถทางการคิด การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	- เอกสารความรู้ที่มีเนื้อหาและข้อมูลที่ใช้ในการคิด ซึ่งได้แก่ความรู้ด้านศาสตร์การสอน - เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมเพื่อช่วยส่งเสริมการคิด - ครูสามารถใช้ในการเรียนรู้ได้โดยสะดวก
7) การวัดและประเมินผล	การคิดและการพัฒนาความสามารถทางการคิด ทฤษฎีสติปัญญาสามศร การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	- วัดความสามารถทางการคิดจากการปฏิบัติจริง - ประเมินสมรรถภาพการสอนทั้งสามด้าน - ใช้วิธีการที่หลากหลาย

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาใน 8 ด้าน และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

1.2.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่จะใช้เป็นฐานในการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนใน 8 ด้าน ได้แก่ บริบทของสถานศึกษา ข้อมูลด้านผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ความต้องการในการเรียนรู้ของครู การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครู วัฒนธรรมการทำงานของครู แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและบริเวณใกล้เคียง ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ประกอบกับข้อมูลจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ครูประจำการและผู้บริหารของโรงเรียน
วัดหลวงวิทยา โดยผลการศึกษาข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) บริบทของสถานศึกษา

1.1) ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนวัดหลวงวิทยาดังอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลกล้วยแพะ
ถนนลำปาง-แม่ทะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1
เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2) ข้อมูลนักเรียน

จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด 5 หมู่บ้านใน
ตำบลกล้วยแพะ คือ หมู่ 1 บ้านกล้วยหลวง หมู่ 2 บ้านกล้วยแพะ หมู่ 3 บ้านกล้วยม่วง หมู่ 4
บ้านหัวฝาย หมู่ 5 บ้านกล้วยกลาง ต.ชมพู (บ้านหนองหัวหงอก) ปีการศึกษา 2548 มีนักเรียน
ทั้งสิ้น 302 คน

1.3) ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ชื่อ นายเดชวิทย์ หล้าปางค์

วุฒิการศึกษาสูงสุด กศ.ม. สาขาวิชาการประถมศึกษา และกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

1.3.2 ครูประจำการ มีจำนวนทั้งสิ้น 16 คน ดังมี

รายละเอียดต่อไปนี้ 1) เป็นชาย 1 คน และหญิง 15 คน 2) มีอายุระหว่าง 40-45 ปี 1 คน, 46-
50 ปี 11 คน และ 50 ปี ขึ้นไป 4 คน (อายุเฉลี่ย 49 ปี) 3) วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี 15 คน
และปริญญาโท 1 คน 4) สาขาวิชาสังคมศึกษา 3 คน การประถมศึกษา 3 คน การสอนภาษาไทย
3 คน บริหารการศึกษา 2 คน การสอนวิทยาศาสตร์ 1 คน การสอนภาษาอังกฤษ 1 คน คณิตกรรม
ศาสตร์ 1 คน และสาขาวิชาอื่น ๆ 2 คน 5) มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 15-20 ปี 2 คน,
21-25 ปี 5 คน, 26-30 ปี 7 คน, และ 30 ปีขึ้นไป 2 คน (ประสบการณ์ทำงานเฉลี่ย 26 ปี) 6)
ระยะเวลาที่ทำงานในสถานศึกษาแห่งนี้ระหว่าง 1-5 ปี 5 คน, 6-10 ปี 3 คน, 11-15 ปี 2 คน, 16
ปี 1 คน และ 32 ปี 1 คน (ระยะเวลาทำงานเฉลี่ย 8 ปี) 7) ชั่วโมงสอนของครูโดยเฉลี่ย 17
ชั่วโมงต่อสัปดาห์

1.3.3 ลูกจ้างประจำ ตำแหน่งนักการภารโรง

จำนวน 1 คน

1.4) ข้อมูลด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ ได้แบ่งโครงสร้างการบริหารเป็น 4
ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานวิชาการ ฝ่ายบริหารงบประมาณ ฝ่ายงานบริหารงานบุคคล และ

ฝ่ายงานบริหารทั่วไป

2) ข้อมูลด้านผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการศึกษาข้อมูลด้านผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ในปีการศึกษา 2547 ที่ผ่านมา นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาต่าง ๆ สรุปได้ดังต่อไปนี้

- วิชาภาษาไทย	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70.70
- วิชาคณิตศาสตร์	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 68.32
- วิชาวิทยาศาสตร์	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 76.19
- วิชาสังคมศึกษา	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 73.72
- วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 95.65
- วิชาศิลปะ	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 90.16
- วิชาการงาน	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.14
- วิชาภาษาอังกฤษ	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 63.02

โดยจำนวนร้อยละของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ต้องแก้ไขผลการเรียน มีดังนี้

- ชั้น ม.1	ร้อยละ 15.15
- ชั้น ม. 2	ร้อยละ 5.88
- ชั้น ม. 3	ร้อยละ 12.90
- เฉลี่ย ม.1-ม.3	ร้อยละ 11.31

3) ความต้องการในการเรียนรู้ของครู

จากการสอบถามความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูประจำการในโรงเรียนวัดหลวงวิทยา พบว่า ครูประจำการทั้ง 16 คน มีความต้องการที่จะพัฒนาสมรรถภาพการสอนของตนเองและยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครูตามโปรแกรมโดยหัวข้อหรือประเด็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ครูประจำการสนใจหรือต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอนแบบเน้นกระบวนการกลุ่ม วิธีการสอน เทคนิคการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบให้แก่ผู้เรียน การพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาร่างกายเด็กปฐมวัย และวิธีการเก็บเด็กปฐมวัย เป็นต้น

นอกจากนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามถึงเป้าหมายหรือสิ่งที่ครูประจำการคาดหวังจะได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมในครั้งนี้ พบว่า ครูประจำการมีเป้าหมายหรือความคาดหวังต่อโปรแกรม ทั้งในด้านการสอนของตนเองและการพัฒนาผู้เรียน โดยครูมี

ความคาดหวังว่าการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนจะทำให้ครูสามารถพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น แก้ปัญหาในการสอนได้ดียิ่งขึ้น สามารถสอนได้หลากหลายวิธีการ สามารถพัฒนาแนวทางการสอนของตนเองให้เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถสอนให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้และนักเรียนมีพัฒนาที่ดีขึ้นในทุกด้านและมีความสุขในการเรียนมากยิ่งขึ้น

4) การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครู

4.1 ทางโรงเรียนได้มีกิจกรรมการพัฒนาครู 1 โครงการเป็นประจำ

ทุกปี คือ โครงการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนา ศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้และทักษะตามมาตรฐาน 2) พัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ และความเข้าใจสภาวะการเปลี่ยนแปลงและแนวทางที่จะปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ 3) ปลุกฝังให้มีจิตสำนึกในการเสียสละ ยึดมั่นในระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อหน้าที่และ นำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ 4) ให้บุคลากรในโรงเรียน มีความรู้ เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการวางแผนและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และ5) ให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยมีกิจกรรมดังนี้ 1) ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานต่างๆ 2) นำบุคลากรศึกษาดูงาน 3) จัดกิจกรรมการพัฒนาครูในโรงเรียน 4) จัดสวัสดิการสำหรับบุคลากรในโรงเรียน

4.2 จากการสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครูหรือการอบรมในปีการศึกษานี้ของครูประจำการ พบว่า ในปีการศึกษานี้ ครูประจำการได้เข้าร่วมการอบรมในเรื่องต่างๆ ดังตารางที่ 5 ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการพัฒนาครูหรือการอบรมที่ครูประจำการเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นการอบรมระยะสั้น เนื้อหากำหนดโดยผู้จัดการอบรม วิธีการอบรมเน้นการบรรยายเป็นหลัก และสถานที่ที่ใช้ในการอบรมอยู่นอกสถานศึกษา

ตารางที่ 5 การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครูหรือการฝึกอบรมของครูประจำการ
กลุ่มเป้าหมาย

หัวข้อการอบรม	ระยะเวลา	สถานที่	ลักษณะหรือวิธีการที่ ใช้ในการอบรม	จำนวนครูที่เข้า รับการอบรม
1. การวัดผลประเมินผล	3 วัน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	3
2. การจัดทำโปรแกรม วัดผลประเมินผล	3 วัน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	1
3. การสอนเพศศึกษาใน สถานศึกษา	2-3 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	12
4. ผู้นำจรรยา	2 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	1
5. วินัยจรรยา	1 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	1
6. การเสริมสร้าง สมรรถภาพของผู้เรียน	2 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	1
7. การผลิตสื่อฯ วิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์)	3 วัน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	1
8. การผลิตสื่อฯ วิทยาศาสตร์ (ชีววิทยา)	2 วัน	มหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	1
9. การวัดผลประเมินผล วิชาภาษาอังกฤษ	2 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	1
10. การใช้โปรแกรม SMIS	3 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ	1
11. กิจกรรมการพัฒนา กระบวนการคิด	1-3 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	3
12. การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน	2 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	1
13. หลักสูตรสถานศึกษา และการวัดผล	3 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย	1
14. กิจกรรมการสอนใน ระดับปฐมวัย	2 วัน	สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	การบรรยาย การศึกษาดูงาน	1

5) วัฒนธรรมการทำงานของคุณ

จากการศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของคุณประจำการ พบว่า คุณประจำการในโรงเรียนวัดหลวงวิทยา มีวัฒนธรรมการทำงานคล้ายกับคุณประจำการในโรงเรียนของรัฐบาลอื่นๆ คือ

5.1 ในด้านการสอน คุณประจำการทำหน้าที่สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้และชั้นเรียนตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร นอกจากนี้ยังมีหน้าที่รับผิดชอบในงานอื่นๆ เช่น การเงิน พัสดุ สหกรณ์ อนามัยโรงเรียน ฯลฯ

5.2 ในด้านการช่วยเหลือหรือปรึกษารืออื่กันระหว่างเพื่อนครู พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการช่วยเหลือกันด้านการสอนและปรึกษารืออื่กันเองภายในกลุ่มตามระดับชั้นที่สอน ดังนี้ ระดับอนุบาล, ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา (ป.1-4), ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา (ป.5-6), และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา (ม.1-3)

6) แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและบริเวณใกล้เคียง

จากการศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและบริเวณใกล้เคียง พบว่า มีแหล่งการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

6.1 แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องสมุด 1 ห้อง ห้องคอมพิวเตอร์ 1 ห้อง มีคอมพิวเตอร์ จำนวน 21 เครื่อง พร้อม Internet ห้องวิทยาศาสตร์ 2 ห้อง และห้องปฏิบัติการทางภาษา 1 ห้อง

6.2 แหล่งการเรียนรู้ในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ศูนย์วัฒนธรรมไทยลื้อ วัด และโรงงานเซรามิกส์

7) ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

จากการสอบถามปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จากคณะครู พบว่า

7.1 ทางโรงเรียนไม่มีปัญหาด้านจำนวนบุคลากรในการสอน เนื่องจากมีจำนวนบุคลากรครบตามเกณฑ์

7.2 ทางโรงเรียนมีปัญหาด้านสื่อการเรียนรู้ที่มีจำนวนจำกัด ทำให้การสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เท่าที่ควร

7.3 คณะครูเห็นว่าทักษะกระบวนการคิดของผู้เรียน ทั้งในด้าน การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดไตร่ตรอง การคิดแบบมีวิจารณญาณ รวมถึง การสังเคราะห์ ของผู้เรียนยังไม่อยู่ในระดับที่จะผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร

8) ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการสอบถามคณะครูในสถานศึกษาเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคอื่นๆ ที่มีต่อการพัฒนาตนเองของครู พบว่า มีครู 4 ท่านที่เคยสมัครเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยของนิสิตปริญญาเอกท่านหนึ่ง เมื่อประมาณ 2 ปีก่อน จากการเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนั้นผู้วิจัยได้ให้ครูและนักเรียนจัดทำเอกสารจำนวนมากทำให้เป็นภาระแก่ครู ครูต้องจัดสรรเวลาให้ตรงกับเวลาที่ผู้วิจัยนัดหมาย ทำให้ครูรู้สึกว่าคุณเอาเปรียบและไม่ได้รับประโยชน์ในการพัฒนาตนเองเท่าที่ควรจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการวิจัย นอกจากนั้นคณะครูไม่เคยได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการสอนของตนเองเลย ดังนั้นคณะครูกลุ่มดังกล่าวจึงรู้สึกไม่แน่ใจว่าการเข้ามาขอความร่วมมือในการทดลองโปรแกรมของผู้วิจัยในครั้งนี้จะเป็นผลดีต่อตนเองหรือไม่ เพราะไม่ต้องการให้เป็นเหมือนเช่นการเข้าร่วมในงานวิจัยครั้งก่อน

จากข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาทั้ง 8 ด้านที่ได้สรุปไว้ข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ SWOT ANALYSIS ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย โดยผลวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนำเสนอในตอนต่อไปนี้

1.2.2 ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาทั้ง 8 ด้าน โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการ SWOT ANALYSIS เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอน (เพิ่มเติม) ซึ่งผลวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. ด้านบริบทของสถานศึกษา โรงเรียนวัดหลวงวิทยา ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. ด้านการบริหารจัดการ การบริหารงานภายในโรงเรียนวัดหลวงวิทยา มีการกำหนดภารกิจหน้าที่ในการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านงานสอน และภารกิจพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษา
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน มีความรู้ความสามารถและความชำนาญหลากหลายสาขาวิชา และมีจำนวนบุคลากรครบตามเกณฑ์ทำให้ไม่มีปัญหาในจัดชั้นเรียนและวิชาที่สอน

4. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-50 ปี และมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 21-30 ปี ดังนั้น จึงมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการสอนสูง และปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี

5. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาครูหรือการฝึกอบรมเป็นประจำทุกปีการศึกษา นอกจากนั้นทางโรงเรียนก็ยังมีกิจกรรมการพัฒนาครูอย่างน้อย 1 โครงการเป็นประจำทุกปี

6. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี ครูส่วนใหญ่มีการช่วยเหลือกันด้านการสอนและปรึกษาหารือกันเองภายในกลุ่มตามระดับชั้นที่สอน

จุดอ่อน (Weakness)

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-50 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 49 ปี ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของครูลดน้อยไปบ้าง

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนวัดหลวงวิทยา ยังมีความเข้มแข็งในด้านวิชาการไม่เพียงพอ ดังจะเห็นได้จากตำแหน่งทางวิชาการของครูผู้สอนที่ไม่มีครูผู้สอนในตำแหน่งอาจารย์ 3 หรืออยู่ในระดับครูเชี่ยวชาญ และวุฒิการศึกษาของครูประจำการส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี

3. ความรู้และทักษะในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูประจำการโรงเรียนวัดหลวงวิทยายังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูยังเป็นในลักษณะเดิมที่เน้นการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่หลากหลายเท่าที่ควร การสอนมุ่งเน้นเนื้อหา ครูสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด กิจกรรมทุกอย่างตัดสินใจโดยครูมีสื่อเน้นความรู้ความจำ การประเมินผลเน้นการทดสอบ เกิดผลต่อผู้เรียนในด้านความรู้ความจำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การสอนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทักษะการคิดของผู้เรียน ซึ่งทางคณะครูเห็นว่ายังไม่อยู่ในระดับที่จะผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

4. ครูประจำการโรงเรียนวัดหลวงวิทยาสส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอน เฉลี่ย 17 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ประกอบกับครูมีหน้าที่รับผิดชอบอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น งานพัสดุ งานการเงิน งานแนะแนว งานสหกรณ์ งานอนามัยนักเรียน เป็นต้น ทำให้เวลาในการศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองมีน้อย ดังนั้นการพัฒนาตนเองส่วนใหญ่จึงต้องไปเข้าร่วมการฝึกอบรมที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดให้

เป็นหลัก ซึ่งหัวข้อที่จัดอบรมส่วนใหญ่ก็ไม่ตรงกับความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียน การสอนของครู ทำให้ครูไม่เห็นประโยชน์ของการฝึกอบรมเท่าที่ควร

โอกาส (Opportunity)

1. การกระจายอำนาจในการบริหารงานให้ลงไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่นตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทำให้โรงเรียนวัดหลวงวิทยามีความคล่องตัวในการ บริหารงานภายในโรงเรียนมากขึ้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล กล้วยแพะ และหน่วยงานต้นสังกัด คือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ได้ให้ความ ร่วมมือในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นอย่างดี

3. โรงเรียนวัดหลวงวิทยา เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาวิชาชีพครูของคณะ ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ทำการผลิตและพัฒนาครูของ จังหวัดลำปาง ทำให้โรงเรียนได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และโรงเรียนยังได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้มาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูเป็นประจำทุกปี

4. โรงเรียนวัดหลวงวิทยา ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง ประกอบกับมีแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ได้แก่ ห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์ ซึ่งมีคอมพิวเตอร์ จำนวน 21 เครื่อง พร้อม internet ซึ่งทำให้ครูและบุคลากรใน โรงเรียนได้มีโอกาสที่จะได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

ภาวะคุกคาม (Threat)

1. หน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายและกิจกรรมทางการศึกษาที่สำคัญและเร่งด่วน หลายประการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนวัดหลวงวิทยาต้องดำเนินการ ซึ่ง กิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องใหม่ที่ครูยังไม่มีแนวทางชัดเจนในการดำเนินการ และบางกิจกรรมเป็น กิจกรรมด้านการสนับสนุนการสอนที่ครูต้องดำเนินการเอง จึงทำให้การปฏิบัติงานสอนขาดความ ต่อเนื่องซึ่งส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่าที่ควร

2. กิจกรรมการพัฒนาครูหรือการฝึกอบรมที่ครูประจำการโรงเรียนวัดหลวงวิทยา เคยเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นการฝึกอบรมระยะสั้น เน้นการบรรยายเป็นหลัก และไม่มีการติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้การฝึกอบรมนั้นไม่ได้ผลเท่าที่ควร และครูไม่สามารถนำ ความรู้ที่ได้จากการอบรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาซึ่งมีบริบทที่แตกต่างจากสถานศึกษา อื่นๆ ได้ นอกจากนั้นสถานที่ที่ใช้จัดการอบรมอยู่นอกสถานศึกษาและเวลาที่ใช้จัดมักอยู่ในช่วง เวลาเปิดภาคเรียน ทำให้ครูจำเป็นต้องละทิ้งการสอนเพื่อไปฝึกอบรม ซึ่งส่งผลไปยังนักเรียนทำ ให้เรียนได้ไม่ต่อเนื่อง

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร (เพิ่มเติม) ดังเสนอในตารางที่ 6 ต่อไปนี้

ตารางที่ 6 กรอบแนวคิดและโครงสร้างในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร (เพิ่มเติม)

โครงสร้างของโปรแกรม	กรอบแนวคิดในการออกแบบโปรแกรม (เพิ่มเติม)
1) เป้าหมายและวัตถุประสงค์	- ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเฉพาะในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของแต่ละสถานศึกษา
2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์	- ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและครู - เป็นความรู้เกี่ยวกับการสอนตามความต้องการและความสนใจของครูประจำการ - ใช้ปัญหาและสถานการณ์การสอนที่ครูประสบในการปฏิบัติงานเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในการเรียนรู้
3) กระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอน	- ไม่มุ่งเน้นการบรรยาย แต่มุ่งเน้นให้ครูได้เรียนรู้ผ่านการคิด - ต้องต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้านการสอนของครู
4) กิจกรรมการเรียนรู้	- เป็นกิจกรรมที่ให้ประสบการณ์ตรงและสัมพันธ์กับปัญหาและสถานการณ์การสอนที่ครูประสบในการปฏิบัติงานจริง - เปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และได้ช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ - เปิดโอกาสให้ครูประจำการและวิทยากรได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับในการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป
5) แผนการจัดกิจกรรมและโครงสร้างเวลา	- มีการให้ความรู้และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามความต้องการและความสนใจของครูประจำการ - มีกิจกรรมที่ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานจริงของครู ไม่ดึงครูออกจากวิถีการทำงานปกติ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

โครงสร้างของโปรแกรม	กรอบแนวคิดในการออกแบบโปรแกรม (เพิ่มเติม)
5) แผนการจัดกิจกรรมและโครงสร้างเวลา (ต่อ)	- ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเวลาในการพัฒนาและเลือก เวลาที่จะใช้ในการพัฒนาตนเองได้ตามความเหมาะสม
6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้	- ใช้สถานการณ์จริงในการปฏิบัติการสอนเป็นสื่อในการ เรียนรู้ของครู - ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ภายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ห้อง คอมพิวเตอร์ และห้องเรียน
7) การวัดและประเมินผล	- วัดจากการปฏิบัติงานและผลงานของครู - มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

จากกรอบแนวคิดและโครงสร้างเพื่อให้ในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการ สอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในตารางที่ 4 และ 6 ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการ สอนแบบเน้นกระบวนการคิดตาม แนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ ดังเสนอไว้ในตอนที่ 2 ต่อไปนี้

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการ สอนแบบเน้นกระบวนการคิด ตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการ สอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญา สามศรสำหรับครูประจำการ ได้ผ่านการพัฒนาตามกระบวนการสร้างโปรแกรม 7 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและ ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพการ สอนของครูกลุ่มเป้าหมาย 3) การสร้างโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการ สอน 4) การจัดทำเอกสารโปรแกรม 5) การตรวจสอบ คุณภาพของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 6) การทดลองใช้โปรแกรม และ 7) การปรับปรุงและ นำเสนอโปรแกรม โดยผลจากการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวได้โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพ การ สอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ ดังมี รายละเอียดต่อไปนี้

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎี
สติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ

แนวคิดพื้นฐานของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอน

จากการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา พบว่า มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและพันธกิจของครูทั้งในด้านของเนื้อหาสาระที่จะสอนและด้านกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะกระบวนการเรียนการสอนใหม่ๆ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังนั้น การที่จะทำให้ครูสามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ครูมีสมรรถภาพการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาด้วย ซึ่งการพัฒนาครูให้สมรรถภาพการสอนที่พึงประสงค์นั้น นอกจากจะต้องจัดการพัฒนาครูในบริบทของโรงเรียนแล้ว การดำเนินการพัฒนาครูจะต้องเน้นให้ครูได้เรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกระทำและการแสดงออกทั้งหลายของครู การพัฒนาครูที่เน้นให้ครูได้ใช้กระบวนการคิดโดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการสอน และการคิดเชิงประยุกต์ในการนำวิธีสอนที่มีอยู่อย่างหลากหลายไปใช้ในบริบทการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เพราะนอกจากจะทำให้ครูเรียนรู้ศาสตร์การสอนต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ครูยังสามารถนำเอาความรู้และทักษะการคิดที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสอนในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยอาศัยแนวคิดของทฤษฎีสติปัญญาสามศร (Triarchic Theory of Human Intelligence) ที่เน้นให้บุคคลได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ได้ใช้การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของสติปัญญามนุษย์ และแนวคิดการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Training: SBT) ที่เน้นการพัฒนาครูในบริบทโรงเรียน มากำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งสรุปเป็นแนวคิดพื้นฐานของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ ดังนี้

1. สมรรถภาพการสอนเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยกระบวนการการพัฒนาครู
2. การดำเนินการพัฒนาครูต้องเน้นให้ครูประจำการได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ครูได้ใช้การคิดวิเคราะห์ในการวิเคราะห์การสอน การคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการสอน และการคิดเชิงประยุกต์ในการใช้วิธีสอน และทดลอง

ปฏิบัติจริงบนฐานความรู้ที่น้อยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูประจำการสามารถหาข้อสรุปในการพัฒนาการสอนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

3. การดำเนินการพัฒนาครูต้องเน้นให้ครูประจำการได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนที่ครูได้ปฏิบัติงานอยู่นั้นเป็นฐานของการพัฒนา เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู

ลักษณะของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอน

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรสำหรับครูประจำการ มีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

1. เป็นโปรแกรมที่ใช้จัดการพัฒนาครูในบริบทของโรงเรียนที่ครูปฏิบัติการสอนอยู่จริง โดยเน้นความสนใจและความจำเป็นของครูในโรงเรียนหนึ่งๆ เป็นหลัก กล่าวคือ เป้าหมายเฉพาะในการพัฒนา รวมทั้งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่นำมาเป็นองค์ประกอบของโปรแกรมมาจากการกำหนดของครูประจำการในโรงเรียนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของครูในแต่ละโรงเรียน

2. การดำเนินการพัฒนาสมรรถภาพการสอนตามโปรแกรมนั้นจะจัดให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ในการวิเคราะห์การสอน การคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการสอน และการคิดเชิงประยุกต์ในการใช้วิธีสอนอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอนทั้ง 4 ขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้

3. เวลาและสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการนั้นครูประจำการจะเป็นผู้เลือกเองตามความเหมาะสม

ลักษณะของผู้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอน

ผู้ที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้คือ ครูประจำการที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนและสมัครเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอน

เป้าหมาย

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูใน 3 ด้าน คือ ความสามารถในการวิเคราะห์การสอน ความสามารถในการออกแบบการสอน ความสามารถในการประยุกต์ใช้

วิธีสอน เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาการสอนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์การสอนของครูประจำการ ประกอบด้วย
  - 1.1 การระบุหรือบอกปัญหาในการสอนของตนเอง
  - 1.2 การระบุจุดเด่นจุดด้อยของการสอนของตนเอง
  - 1.3 การระบุวิธีสอนที่ตนนำไปใช้
  - 1.4 การระบุจุดเด่นจุดด้อยของวิธีสอนที่ตนนำไปใช้ในการสอนได้
  - 1.5 การระบุได้ว่าผู้เรียนมีแบบการเรียนรู้เป็นแบบใดและวิธีสอนวิธีใดที่สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้นั้น
  - 1.6 การระบุผลของการสอนของตนที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและออกแบบการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัญหาในการสอนของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการสอนของครูประจำการ ประกอบด้วย
  - 2.1 การสร้างหรือออกแบบการสอนแบบใหม่ที่สามารถปรับแก้จุดด้อยของการสอนของตนได้
  - 2.2 การเลือกใช้วิธีสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน
  - 2.3 การออกแบบการสอนได้อย่างคล่องแคล่วและหลากหลาย โดยการประยุกต์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และข้อมูลจากการวิเคราะห์การสอนของตนเอง มาใช้ในการออกแบบและวางแผนการสอนของตนอย่างเป็นระบบ
3. เพื่อพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้วิธีสอนของครูประจำการ ประกอบด้วย
  - 3.1 การดำเนินการสอนตามกระบวนการหรือขั้นตอนของวิธีสอนที่ครูผู้สอนได้กำหนดไว้ในแผนการสอน
  - 3.2 การประยุกต์ ปรับแต่ง หรือเลือกใช้วิธีสอนใหม่เมื่อเกิดปัญหาในการสอนจนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

เนื้อหาสาระและประสบการณ์

เนื้อหาสาระและประสบการณ์ของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรันี้ ประกอบด้วย

1. เนื้อหาสาระหลัก ได้แก่

1.1 เนื้อหาสาระเกี่ยวกับศาสตร์การสอน ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการสอน รูปแบบการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอน

1.2 การวิเคราะห์การสอน ประกอบด้วย การจำแนก เชื่อมโยง และตัดสินคุณค่ากับกระบวนการคิดวิเคราะห์ แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์หรือจำแนกประสบการณ์ และรูปแบบในการวิเคราะห์การสอน

1.3 การออกแบบการสอนและวางแผนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การออกแบบการสอน และรูปแบบในการออกแบบการสอนและวางแผนการจัดกิจกรรม

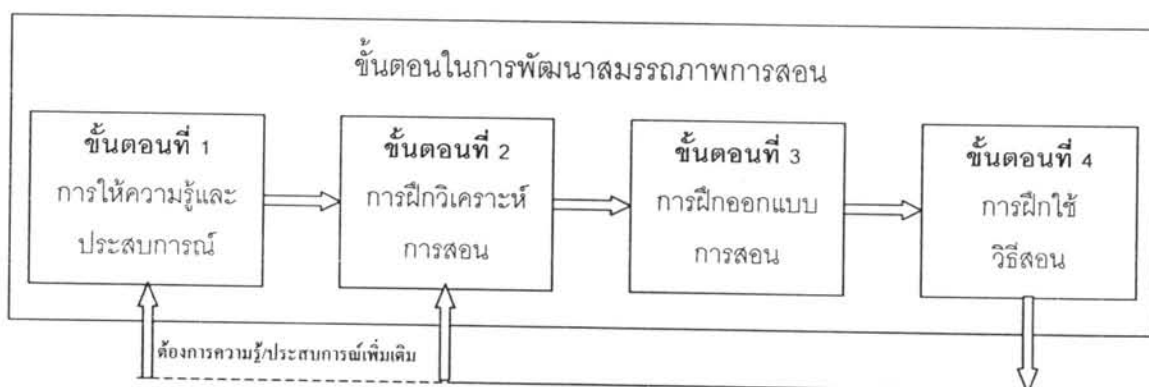
2. เนื้อหาสาระตามสภาพปัญหาและความต้องการของครูประจำการกลุ่มเป้าหมาย

3. ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสอน การออกแบบการสอน และการประยุกต์ใช้วิธีสอนในบริบทที่ครูปฏิบัติงานตามปกติ

กระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอน

กระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของโปรแกรมนี เป็นกระบวนการที่กำหนดขึ้นตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรั ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังแผนภาพที่ 6 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 ขั้นตอนในการพัฒนาสมรรถภาพการสอน

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่วิทยากรจะนำเสนอเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่ครูประจำการจำเป็นต้องรู้และที่ต้องการรู้ และพัฒนาทักษะ

การคิดเบื้องต้นโดยใช้ยุทธศาสตร์และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิด ทั้งสามประการตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกวิเคราะห์การสอน เป็นขั้นตอนที่ให้ครูประจำการได้ฝึกปฏิบัติจริงในการวิเคราะห์การสอนของตนเอง โดยการศึกษาเทปหรือ VCD บันทึกภาพการสอนของตนเอง และใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับในขั้นตอนที่ 1 ในการวิเคราะห์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบการสอนในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกออกแบบการสอน เป็นขั้นตอนที่ให้ครูประจำการได้ฝึกปฏิบัติจริงในการออกแบบและวางแผนการสอนของตนเอง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์การสอนในขั้นตอนที่ 2 ประกอบกับความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการออกแบบการสอน และจัดทำแผนการสอน เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนที่ 4 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกใช้วิธีสอน เป็นขั้นตอนที่ให้ครูประจำการได้ฝึกปฏิบัติในการใช้วิธีสอน โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้แผนการสอนที่ได้ออกแบบไว้ในขั้นตอนที่ 3 พร้อมทั้งบันทึกเทปการสอน เพื่อนำไปใช้สำหรับขั้นตอนที่ 2 ในการฝึกครั้งต่อไป

กิจกรรมการพัฒนาสมรรถภาพการสอน

กิจกรรมของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ เป็นกิจกรรมที่วิทยากรหรือผู้ดำเนินการสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นทักษะการคิดพื้นฐานของสมรรถภาพการสอนทั้งสามด้าน โดยใช้ยุทธศาสตร์และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร และมีลักษณะเป็นงานปฏิบัติ (performance task) ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานจริงของครูและเชื่อมโยงกับสมรรถภาพการสอนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งรายละเอียดของกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอน มีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และประสบการณ์ มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การบรรยาย (lecture) เป็นกิจกรรมที่วิทยากรหรือผู้ดำเนินการใช้สำหรับนำเสนอเนื้อหาสาระแก่ครูประจำการ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1.1 การบรรยาย (lecture-based or didactic) เป็นวิธีการที่ใช้สำหรับนำเสนอเนื้อหาสาระที่ครูประจำการยังไม่รู้หรือจำเป็นต้องรู้

1.2 การใช้คำถามแบบเน้นข้อเท็จจริง (fact-based questioning approach) เป็นวิธีการที่ใช้เพื่อตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของครูประจำการที่มีต่อเนื้อหาสาระที่ได้รับ โดยการใช้คำถามที่มีพื้นฐานมาจากเนื้อหาสาระเหล่านั้น

1.3 การใช้คำถามแบบเน้นการคิด (thinking-based questioning approach or dialogical approach) เป็นวิธีการที่วิทยากรหรือผู้ดำเนินการใช้คำถามแบบเน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงประยุกต์ เพื่อกระตุ้นให้ครูประจำการได้ใช้ความคิดทั้งสาม ประการในการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ได้รับเพิ่มขึ้น

2. การศึกษาและอภิปรายกรณีตัวอย่าง (Case Discussion) เป็นกิจกรรมที่ให้ ประสบการณ์เบื้องต้นในการวิเคราะห์การสอนและออกแบบการสอนแก่ครูประจำการ ซึ่งมี ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างความคุ้นเคย (familiarization) กับปัญหาหรือสถานการณ์ด้าน การสอนที่ครูต้องประสบในการปฏิบัติงานจริง

กิจกรรมการสร้างความคุ้นเคยนี้วิทยากรจะนำเสนอเทปบันทึกภาพการสอน กรณีตัวอย่างซึ่งเป็นปัญหาหรือสถานการณ์การสอนที่ครูอาจเคยประสบในการปฏิบัติงานจริง จากนั้นวิทยากรและครูประจำการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์การสอนนั้น พร้อมทั้ง ร่วมกันกำหนดกระบวนการและยุทธศาสตร์เพื่อออกแบบการสอนแบบใหม่สำหรับแก้ปัญหาการ สอนนั้น โดยใช้ประสบการณ์ด้านการสอนและความรู้ด้านศาสตร์การสอนที่ได้เรียนรู้มาประกอบ กับความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ เอกสารและแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เข้ามาช่วย

2.2 การแก้ปัญหาภายในกลุ่ม (intragroup problem solving)

กิจกรรมการแก้ปัญหาภายในกลุ่มนี้ วิทยากรจะนำเสนอปัญหาหรือ สถานการณ์การสอนโดยใช้เทปบันทึกภาพการสอนกรณีตัวอย่างใหม่ เพื่อให้ครูประจำการ ทุกคนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์การสอนนั้น พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดกระบวนการ และยุทธศาสตร์การสอนเพื่อออกแบบการสอนแบบใหม่สำหรับแก้ปัญหาการสอนร่วมกัน โดยใช้ ประสบการณ์ด้านการสอนและความรู้ทางศาสตร์การสอนที่ได้เรียนรู้มา ประกอบกับความรู้ที่ได้ จากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือ เอกสารและแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เข้ามาช่วย

2.3 การแก้ปัญหาระหว่างกลุ่ม (intergroup problem solving)

กิจกรรมการแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มนี้ วิทยากรจะแบ่งครูประจำการออกเป็นกลุ่ม อย่างน้อย 2 กลุ่มหรือมากกว่า โดยในแต่ละกลุ่มจะได้ศึกษาเทปบันทึกภาพการสอนกรณีตัวอย่าง ซึ่งเป็นปัญหาหรือสถานการณ์การสอนที่สัมพันธ์กับช่วงชั้นหรือสาระการเรียนรู้ที่ตนสอน ร่วมกัน วิเคราะห์สถานการณ์การสอนนั้น และกำหนดกระบวนการและยุทธศาสตร์การสอนเพื่อออกแบบ การสอนแบบใหม่สำหรับแก้ปัญหา จากนั้นนำการสอนที่แต่ละกลุ่มได้วิเคราะห์และออกแบบไว้มา เปรียบเทียบหรือหาประเด็นที่จะนำมาอภิปรายร่วมกัน ซึ่งในขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ ครูประจำการได้ใช้ความคิดให้มากที่สุดในการช่วยเหลือทีมในการแก้ไขปัญหาด้านการสอน

2.4 การแก้ปัญหาด้วยตนเอง (individual problem solving)

กิจกรรมการแก้ปัญหาด้วยตนเองนี้ ครูประจำการจะถูกนำเสนอด้วยปัญหาหรือสถานการณ์การสอนที่ตนเองประสบอยู่ จากนั้นทำการวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์การสอนของตน และกำหนดแนวทางหรือออกแบบการสอนแบบใหม่เพื่อแก้ปัญหาการสอนเหล่านั้นด้วยตนเอง โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ รวมทั้งกระบวนการและยุทธศาสตร์การสอนที่ได้ร่วมกันออกแบบไว้กับเพื่อนครูมาประยุกต์หรือปรับใช้กับการสอนของตน จากนั้นจึงนำแผนการสอนได้ออกแบบไว้ไปทดลองใช้สอนในสถานการณ์จริง โดยมีวิทยากรเป็นผู้สังเกตการสอนและให้ข้อเสนอแนะภายหลังการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การฝึกวิเคราะห์การสอน มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การฝึกวิเคราะห์การสอน

กิจกรรมการฝึกวิเคราะห์การสอนนี้ ครูประจำการจะได้ศึกษาการสอนในครั้งที่ผ่านมาของตนเองจากเทปบันทึกภาพการสอน ร่วมกับการศึกษาแผนการสอนและบันทึกผลการสอน จากนั้นจึงฝึกวิเคราะห์การสอนของตนเอง โดยทำการวิเคราะห์ปัญหาในการสอน จุดเด่นจุดด้อยในการสอน วิธีสอนที่ใช้ จุดเด่นจุดด้อยของวิธีสอนที่ใช้ รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนและวิธีสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ และประเมินผลการสอนของตนที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบการสอนในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

2. การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูประจำการและวิทยากร

กิจกรรมการอภิปรายนี้ ครูประจำการและวิทยากรจะทำการอภิปรายร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อการสอนของครูประจำการในครั้งที่ผ่านมา รวมทั้งให้ครูประจำการได้นำเสนอปัญหาในการวิเคราะห์การสอน เพื่อวิทยากรจะได้ให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการวิเคราะห์การสอนแก่ครูประจำการ

ขั้นตอนที่ 3 การฝึกออกแบบการสอน มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การฝึกออกแบบการสอน

กิจกรรมการฝึกออกแบบการสอนนี้ ครูประจำการจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์การสอนในขั้นตอนที่ 2 มาพิจารณาประกอบการออกแบบการสอนแบบใหม่ที่สามารถปรับแก้จุดด้อยของการสอนของตน และวางแผนการจัดกิจกรรมสำหรับการสอนในครั้งต่อไป โดยในการฝึกออกแบบการสอนนั้น ครูประจำการจะได้ฝึกการกำหนดเนื้อหาสาระและมโนทัศน์ที่ต้องการสอน กำหนดวัตถุประสงค์ในการสอน กำหนดยุทธศาสตร์/ยุทธวิธีในการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ และกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน จากนั้นจึงวางแผนจัดกิจกรรมและเขียนแผนการสอนต่อไป

2. การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูประจำการและวิทยากร

กิจกรรมการอภิปรายนี้ ครูประจำการและวิทยากรทำการอภิปรายร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อการออกแบบสอนของครูประจำการในครั้งที่ผ่านมา รวมทั้งให้ครูประจำการได้นำเสนอปัญหาในการออกแบบการสอน เพื่อวิทยากรจะได้ให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการออกแบบการสอนแก่ครูประจำการ

ขั้นตอนที่ 4 การฝึกใช้วิธีสอน มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การฝึกใช้วิธีสอนในสถานการณ์การสอนจริง

กิจกรรมการฝึกใช้วิธีสอนนี้ ครูประจำการจะได้ฝึกใช้วิธีสอนโดยให้ครูประจำการนำแผนการสอนที่ได้เขียนไว้ในขั้นตอนที่ 3 มาปฏิบัติการสอนตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ออกแบบไว้ในชั้นเรียนและสาระการเรียนรู้ที่ครูประจำการปฏิบัติการสอนจริงในโรงเรียน โดยมีวิทยากรเป็นผู้สังเกตการสอนและบันทึกเทปการสอนของครูประจำการ เพื่อนำเทปบันทึกการสอนไปใช้ในขั้นตอนของการวิเคราะห์การสอนในครั้งต่อไป

2. การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูประจำการและวิทยากร

กิจกรรมการอภิปรายนี้ ครูประจำการและวิทยากรทำการอภิปรายร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อการสอนของครูประจำการที่ผ่านมา รวมทั้งให้ครูประจำการได้นำเสนอปัญหาในการใช้วิธีสอน เพื่อวิทยากรจะได้ให้ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการใช้วิธีการสอนแก่ครูประจำการ

แผนการจัดกิจกรรมและโครงสร้างเวลา

โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนสำหรับครูประจำการจำนวน 4 แผน ตามขั้นตอนของการพัฒนาสมรรถภาพการสอน 4 ขั้นตอน โดยเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของแต่ละแผน มีรายละเอียดดังตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการพัฒนาสมรรถภาพการสอน แผนการจัดกิจกรรม และเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนการพัฒนาสมรรถภาพการสอนและแผนการจัดกิจกรรม	เวลา (ชั่วโมง)
<p>ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และประสบการณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 ความรู้ด้านการสอนและประสบการณ์เบื้องต้น <p>ในการวิเคราะห์และออกแบบการสอน ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนการจัดกิจกรรมที่ 1/1 ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอน 3 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 1/2 ความรู้และประสบการณ์เบื้องต้น 3 <p>เกี่ยวกับการวิเคราะห์การสอน การออกแบบการสอน และการใช้วิธีสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนการจัดกิจกรรมที่ 1/3 ความรู้เกี่ยวกับการสอนตามความต้องการและความสนใจของครูประจำการ 3 	
<p>ขั้นตอนที่ 2 การฝึกวิเคราะห์การสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์การสอน 2 	
<p>ขั้นตอนที่ 3 การฝึกออกแบบการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 การออกแบบการสอน 2 	
<p>ขั้นตอนที่ 4 การฝึกใช้วิธีสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 การใช้วิธีสอน 2 	

จากแผนการจัดกิจกรรมและเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น วิทยากรหรือผู้ดำเนินการสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการและกำหนดเวลาในการดำเนินการพัฒนาสมรรถภาพการสอนร่วมกับครูประจำการของแต่ละสถานศึกษาต่อไป

สื่อประกอบกิจกรรมและแหล่งการเรียนรู้

สื่อประกอบกิจกรรมและแหล่งการเรียนรู้ของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรนี้ ใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมที่หลากหลาย และเน้นการใช้สภาพการณ์หรือสถานการณ์จริงเป็นแหล่งข้อมูลหรือแหล่งการเรียนรู้สำหรับครูประจำการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สื่อประกอบกิจกรรม ประกอบด้วย

1.1 เอกสารอ้างอิงสำหรับครูประจำการ ได้แก่

- 1.1.1 หนังสือศาสตร์การสอน โดย รศ.ดร.ทศนา แซ่มณี
- 1.1.2 เอกสารความรู้เรื่องการวิเคราะห์การสอน
- 1.1.3 เอกสารความรู้เรื่องการออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรม
- 1.1.4 เอกสารความรู้อื่นๆ ตามความต้องการและความสนใจของครูประจำการ
- 1.2 เทปบันทึกภาพการสอน ได้แก่
  - 1.2.1 เทป/ VCD บันทึกภาพการสอนกรณีตัวอย่าง
  - 1.2.2 เทป/ VCD บันทึกภาพการสอนของครูประจำการ
- 1.3 เอกสารประกอบการสอนของครู ได้แก่
  - 1.3.1 แผนการสอน
  - 1.3.2 บันทึกหลังการสอน
2. แหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย
  - 2.1 ห้องสมุด
  - 2.2 ห้องเรียนที่ครูปฏิบัติการสอน
  - 2.3 เว็บไซต์ทางการศึกษา เช่น
    - 2.3.1 <http://www.thaiedgov.org>
    - 2.3.2 <http://www.onec.go.th>
    - 2.3.3 <http://www.thailearn.org>
    - 2.3.4 <http://www.thaiteacher.org>
    - 2.3.5 <http://www.thaiedresearch.org>

การวัดและประเมินสมรรถภาพการสอน

ในการวัดและประเมินสมรรถภาพการสอนของครูประจำการของโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศรันี้ ใช้การวัดและประเมินจากการปฏิบัติจริง (Performance Assessment) โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ ประกอบกับการตรวจผลงาน ได้แก่ บันทึกการวิเคราะห์การสอน บันทึกการออกแบบการสอน แผนการสอน บันทึกหลังการสอน โดยการวัดและประเมินสมรรถภาพการสอนในแต่ละด้านจะเก็บจากแหล่งข้อมูลและใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินสมรรถภาพการสอน ดังตารางที่ 8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 8 สมรรถภาพการสอน แหล่งข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมิน
สมรรถภาพการสอน

สมรรถภาพที่ต้องการวัด	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
ความสามารถในการวิเคราะห์ การสอน	ครูประจำการ บันทึกหลังการสอน	- แบบบันทึกการสัมภาษณ์ - แบบบันทึกการวิเคราะห์ การสอน - แบบประเมินสมรรถภาพ การสอน
ความสามารถในการออกแบบ การสอน	ครูประจำการ แผนการสอน	- แบบบันทึกการสัมภาษณ์ - แบบบันทึกการออกแบบ การสอน - แบบประเมินสมรรถภาพ การสอน
ความสามารถในการใช้วิธีสอน	ครูประจำการ	- แบบบันทึกการสังเกต พฤติกรรมการสอน - แบบประเมินสมรรถภาพ การสอน